

## OPINIA POLAKÓW O ŁOWIECTWIE I MYŚLIWYCH – BADANIE ANKIETOWE

Michał Skubis<sup>1✉</sup>, Jacek Skubis<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Katedra Handlu i Marketingu, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu  
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

<sup>2</sup>Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu  
ul. Wojska Polskiego 71D, 60-625 Poznań

### ABSTRAKT

W minionych kilku latach dyskusje o łowiectwie stały się przedmiotem debaty publicznej w Polsce, przy czym często temat traktowano bardziej emocjonalnie niż merytorycznie. Celem artykułu było określenie opinii Polaków o łowiectwie oraz czynników wpływających na jego odbiór (w szczególności negatywny). Artykuł prezentuje wyniki badań przeprowadzonych w kwietniu 2017 roku. Dzięki wykorzystaniu internetowej ankiety uzyskano 2569 wypełnionych kwestionariuszy. Zaobserwowano, iż rozkład odpowiedzi na temat ogólnej opinii o łowiectwie był dwumodalny (przeważały opinie dość dobre oraz skrajnie złe). Dalsza analiza pozwoliła określić cechy charakteryzujące przeciwnika łowiectwa. Pomimo zróżnicowanych charakterystyk osób przeciwnych łowiectwu, stwierdzono, iż w większości były to kobiety mieszkające w miastach. Analiza regresji wykazała dwojaki profil przeciwnika łowiectwa. Z jednej strony tworzyły go osoby młode, o niskim poziomie wykształcenia, deklarujące brak związków z przyrodą oraz skrajnie lewicowe poglądy. Z drugiej strony były osoby w średnim wieku, dobrze wykształcone, blisko związane z naturą, o poglądach centrolewicowych.

**Słowa kluczowe:** myśliwi, ankieta internetowa, wizerunek

### WSTĘP

W minionych kilku latach nastąpiło zauważalne zintensyfikowanie publicznej debaty na temat miejsca polskiego łowiectwa w dzisiejszej rzeczywistości. Debata ta jest toczona na wielu płaszczyznach, począwszy od dysput naukowych, poprzez telewizyjne programy publicystyczne, skończywszy na dyskusjach na portalach społecznościowych. Trzeba pamiętać, że prawo łowieckie ulega ciągłym zmianom legislacyjnym – według danych Internetowego Systemu Aktów Prawnych w latach 2011–2017 dziewięćkrotnie wydawano akty prawne zmieniające ustawę regulującą łowiectwo polskie. Dyskusja o polskim łowiectwie oraz prawach i obowiązkach myśliwych

niejednokrotnie rozbudza żywe emocje, więc często jest toczona w sposób bardziej emocjonalny niż merytoryczny. Realizując bowiem zapisane w ustawie zadania stojące przed łowiectwem, myśliwi gospodarują populacjami zwierząt łownych również poprzez ich odstrzał. Wzbudza to zdecydowaną dezaprobatę licznej grupy osób stanowczo sprzeciwiających się zabijaniu zwierząt, w szczególności w sposób praktykowany przez polujących. Źródłem tego sporu można upatrywać w ścieraniu się dwóch światopoglądów dotyczących ingerencji człowieka w środowisko naturalne. Według pierwszego człowiek powinien jak najmniej włączać się w procesy zachodzące w przyrodzie

✉michal.skubis@ue.poznan.pl

(Jermaczek, 2010), a według drugiego powinnością człowieka jest wykonywanie odpowiednich działań mających na celu zachowanie środowiska przyrodniczego od degradacji. Poglądy te znajdują odzwierciedlenie odpowiednio w biernym i czynnym podejściu do ochrony przyrody (Jermaczek, 2010). Łowiectwo, w rozumieniu zapisanym w polskim ustawodawstwie, jest traktowane jako przejaw ochrony czynnej (Ustawa..., 1995, poz. 713). W tym kontekście rozpatruje się pozytywne oraz negatywne skutki działalności łowieckiej dla przyrody. W literaturze istnieje wiele prac opisujących niekorzystne oddziaływanie łowiectwa na środowisko naturalne. Wymienia się między innymi: zły wpływ na populacje rodzimych ptaków (Bonczar i Wiehle, 2007; Mitrus i Zbyryt, 2015), wysoki poziom stresu zwierzyny łownej wynikający z polowań (Zbyryt i in., 2017), sztuczne zasady selekcji (Jaczewski, 1981), introdukcje gatunków obcych (Głowaciński i in., 2011) czy zwalczanie gatunków uznawanych przez myśliwych za szkodniki (Gwiazdowicz, 2012). Kruczyński i Glaas (2015), w skrajnie krytycznej wobec łowiectwa publikacji, sformułowali wiele zarzutów w odniesieniu do poszczególnych aspektów gospodarki łowieckiej prowadzonej w Polsce. Powstają również opracowania naukowe podkreślające rzeczywisty oraz potencjalny pozytywny wpływ łowiectwa na ochronę przyrody. Opisuje się działania, prowadzone w ramach gospodarki łowieckiej, zmierzające do zachowania bioróżnorodności fauny w obecnej sytuacji, tj. znacznego wpływu cywilizacji człowieka na środowisko przyrodnicze (Czyżowski i in., 2017), na poziomie zarówno populacji, jak i całych ekosystemów. Wyróżnia się rolę łowiectwa w zagospodarowaniu łowisk w celu poprawy warunków bytowych zwierzyny oraz w przeprowadzaniu reintrodukcji zwierzyny drobnej (Frączek i in., 2013). Zaznacza się również aktywne działania myśliwych w nieformalnej edukacji przyrodniczej (Gwiazdowicz, 2012). W zależności od konstatacji płynących z poszczególnych publikacji, autorzy postulują zmniejszenie lub zwiększenie/utrzymanie intensywności działań w ramach gospodarki łowieckiej w środowisku przyrodniczym.

Kryzys wizerunkowy, z którym obecnie boryka się łowiectwo w istotny sposób może wpłynąć na jego funkcjonowanie w przyszłości. Niewątpliwie niezwykle ważne jest (m.in. z punktu widzenia leśnictwa)

prawidłowe prowadzenie gospodarki łowieckiej. Cele łowiectwa oraz leśnictwa, uwzględnione w regulacjach prawnych, są zbieżne (Ustawa..., 1995, poz. 713; 1991, poz. 444): zachowanie bioróżnorodności i ochrona środowiska przyrodniczego. Odpowiednio prowadzona gospodarka łowiecka ma również ogromne znaczenie w hodowli lasu w ograniczaniu szkód od zwierzyny. Autorzy wskazują, iż zbyt gęste zagęszczenie zwierzyny łownej w znaczący sposób może utrudniać lub wręcz uniemożliwiać osiąganie zamierzonych efektów hodowlanych (Borkowski i Kaczyński, 2015; Drozdowski i in., 2011; Mikoś, 2012). Dlatego wskazuje się, iż w prawidłowo funkcjonującej gospodarce łowieckiej powinno się uwzględniać potrzeby wynikające z konieczności doprowadzenia szkód w uprawach i odnowieniach do poziomów gospodarczo znośnych (Balik i in., 2016).

W świetle zarzutów przedstawianych myśliwym jest niezbędne reagowanie nie tylko poprzez poprawę funkcjonowania gospodarki łowieckiej, lecz również poprawienie wizerunku łowiectwa (Dzięciołowski, 2009). W literaturze są dostępne opracowania podkreślające rolę kształtowania wizerunku w funkcjonowaniu organizacji, w szczególności w tzw. nowych mediach (Witczak, 2013; Wyrwicz, 2015). Uwypukla się zarówno możliwości, jak i zagrożenia płynące z upowszechnienia się mediów cyfrowych. W obliczu zanikającego *window of opportunity* umiejętność błyskawicznego reagowania na pojawiające się informacje o organizacji pozwala zmniejszyć skutki kryzysu powstałego z tych przyczyn (Kaczmarek-Śliwińska, 2015). By jednak móc kształtować wizerunek prawidłowo, niezbędne jest rozpoznanie zarówno adresatów komunikatów, jak i przyczyn wizerunkowego kryzysu. Co istotne, kwestia znaczenia kształtowania wizerunku za pośrednictwem mediów jest ważna również dla łowiectwa (Łukowski i in., 2017; Wielgosz, 2015).

Celem artykułu było określenie wizerunku polskiego łowiectwa oraz określenie czynników, które wpływały na niego w sposób najwyraźniejszy, w szczególności w odniesieniu do negatywnego odbioru działań myśliwych. Autorzy postawili następujące hipotezy: 1. Wśród ankietowanych dominują skrajne poglądy na temat łowiectwa. 2. Więcej ankietowanych deklaruje złą niż dobrą opinię o łowiectwie. 3. Możliwe jest wyróżnienie statystycznie istotnych cech wpływających na opinię o łowiectwie.

## MATERIAŁ I METODY

W celu zbadania wspomnianego wizerunku łowiectwa przeprowadzono ankietę internetową z użyciem platformy Google Forms. Kwestionariusz dystrybuowano w głównej mierze za pośrednictwem portalu społecznościowego Facebook. Tematyka, dla wielu osób kontrowersyjna, sprawiła, iż ankietę zyskała znaczną popularność – w ciągu 19 dni trwania badania została wypełniona 2569 razy. Ankietę składała się z 19 pytań zamkniętych, które stały się przedmiotem rozważań przedstawionych w niniejszym artykule. Kluczowe dla badania będącego przedmiotem niniejszego artykułu było pytanie pierwsze, odnoszące się do ogólnej opinii o łowiectwie i myślistwie. Ankietowani wyrażali opinię, przyznając oceny w skali jedenastostopniowej, gdzie 0 oznaczało bardzo złą, a 10 – bardzo dobrą. Kolejne siedem pytań odnosiło się do poszczególnych aspektów łowiectwa: dokarmiania zwierząt, regulacji populacji poprzez odstrzał, roli myśliwych w ograniczaniu szkód w uprawach rolnych, wizerunku samych myśliwych, potencjalnego odstrzału zdziczałych psów, uczestnictwa dzieci w polowaniu i pokocie oraz wpływu łowiectwa na przyrodę i społeczeństwo. Kolejne trzy pytania dotyczyły wiedzy osób ankietowanych: zmiany liczebności populacji wybranych zwierząt łownych, przynależności wybranych gatunków do rodzimej fauny Polski oraz udziału myśliwych w społeczeństwie państw europejskich w porównaniu ze społeczeństwem polskim. Ostatnie osiem pytań miało posłużyć charakterystyce samych ankietowanych. Zapytano o znajomość myśliwych, deklarowane powiązanie z przyrodą, płeć, wiek, miejsce zamieszkania, stosunek do jedzenia mięsa oraz preferencje polityczne.

Konstrukcja ankiety wynikała z potrzeby zweryfikowania założonych hipotez. W tym celu zebrane odpowiedzi poddano analizie statystycznej. Korelacja między odpowiedziami na poszczególne pytania została zmierzona z użyciem statystyki chi-kwadrat oraz statystyk V Kramera i Tau-b Kendalla. Przeprowadzono również badanie metodą regresji logistycznej, aby wyjaśnić jak odpowiedzi na poszczególne pytania wpływały na ogólną opinię o łowiectwie. W tym celu niezbędne było przedstawienie w postaci dychotomicznej zmiennej zależnej, jako którą przyjęto ogólną opinię ankietowanych o łowiectwie. Zastosowano więc następujące przyporządkowania odpowiedzi na

pytanie „Jakie masz ogólne zdanie o polskim myślistwie oraz łowiectwie?”:

- odpowiedzi od 0 do 3 uznano jako negatywne
- odpowiedzi od 4 do 6 uznano jako neutralne
- odpowiedzi od 7 do 10 uznano jako pozytywne.

Odpowiedzi neutralne zostały odrzucone, co pozwoliło uzyskać podział jedynie na odpowiedzi pozytywne i negatywne. Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem było przede wszystkim znaczące spolaryzowanie odpowiedzi. Odrzucone odpowiedzi neutralne stanowiły 14,9% odpowiedzi ogółu respondentów. Jako zmienne niezależne przyjęto odpowiedzi na sześć pytań dotyczących samych respondentów. Obliczenia zostały wykonane za pomocą programu SPSS autorstwa IBM.

Ogólna charakterystyka zebranych odpowiedzi wykazała, iż próba respondentów nie może być traktowana jako w pełni reprezentatywna dla społeczeństwa polskiego, m.in. pod względem wieku czy wykształcenia. Największe zakłócenia reprezentatywności dotyczyły myśliwych (11,5% ankietowanych zadeklarowało przynależność do tej grupy, natomiast w rzeczywistości ich udział w społeczeństwie wynosi ok. 0,32%; GUS, 2017; 2018) oraz wegetarian i wegan (27,3% ankietowanych określiło się jako osoby nie spożywające mięsa, a rzeczywisty ich udział w społeczeństwie to niewiele ponad 1%; Przyńska, 2013). Co więcej, 26% zadeklarowało dobrą znajomość z wieloma myśliwymi lub obecność myśliwych w gronie najbliższych, co również stanowi znaczną nadreprezentację, wzięwszy pod uwagę niewielki odsetek polujących w polskim społeczeństwie. Dlatego podjęto decyzję o rozpatrywaniu wyników badań na dwa sposoby. Oprócz próby ogólnej, zawierającej odpowiedzi wszystkich ankietowanych, zdecydowano się rozpatrywać wskazania próby oczyszczonej, do której zaliczono osoby nienależące do którejś z trzech wymienionych grup. Ogółem próba oczyszczona liczyła 981 osób, a więc ok. 38% próby ogólnej.

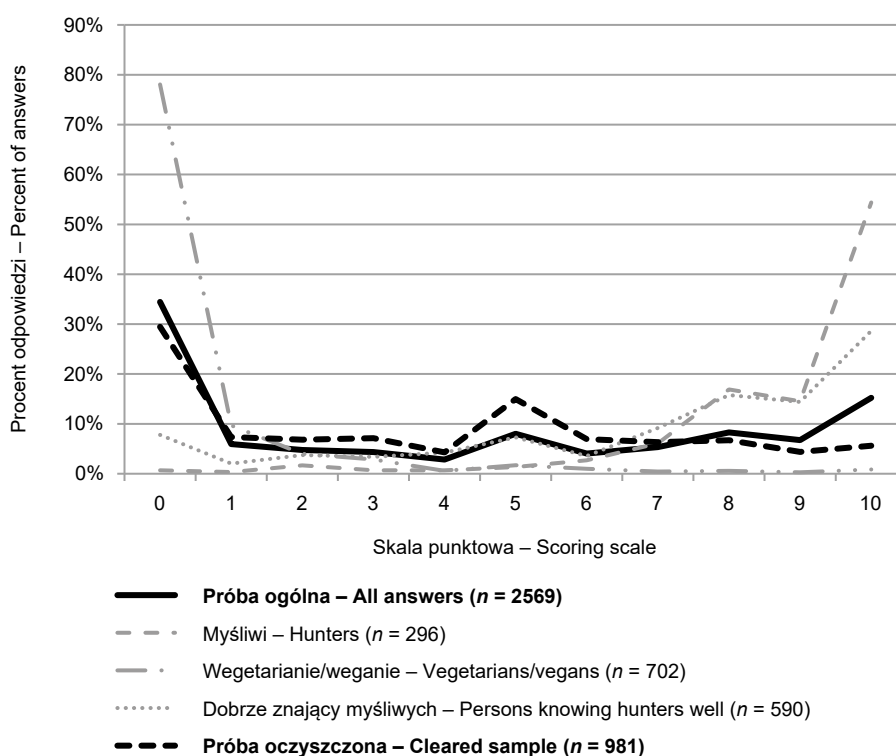
## WYNIKI

Przeprowadzona analiza statystyczna odpowiedzi respondentów pozwoliła stwierdzić częściową prawdziwość hipotezy dotyczącej skrajności ogólnej opinii o łowiectwie. W próbie ogólnej ponad 1/3 ankietowanych określiła, w skali jedenastostopniowej, opinię

najgorszą z możliwych (0), a ponad 15% – najlepszą (10). W sumie 49,7% ogółu badanych zadeklarowało opinię skrajną. W próbie oczyszczonej skrajnie złą opinię o łowiectwie zadeklarowało 29,5% badanych, a skrajnie dobrą – jedynie 5,6%. Łącznie 35,1% osób miało opinię skrajną. Dominowały wypowiedzi negatywne: 52,4% ankietowanych w próbie ogólnej oraz 55% w próbie oczyszczonej zadeklarowało złą opinię o łowiectwie (oceny 0–4 w skali jedenastostopniowej). W grupie wegetarian i wegan uzyskano odpowiedzi niemal wyłącznie negatywne, a w grupie myśliwych prawie wyłącznie pozytywne. Z kolei wśród osób dobrze znających myśliwych przeważały opinie pozytywne – ocenę łowiectwa wyższą niż 5 określiło 71,5% ankietowanych. W próbie oczyszczonej zanotowano duży udział odpowiedzi 5 – więc neutralnej – po opinii skrajnie negatywnej była to druga najpopularniejsza odpowiedź – 15,0%.

W dalszej kolejności przeprowadzono analizę korelacji. Wyniki testu niezależności chi-kwadrat wykazały,

iż dla próby zarówno ogólnej, jak i oczyszczonej istnieje określona korelacja między ogólną opinią o myśliwych a odpowiedziami na pozostałe pytania. Z kolei uzyskane wyniki współczynników V Kramera oraz Tau-b Kendalla wskazują dla obu prób pozytywny związek między ogólną opinią o łowiectwie oraz nastawieniem do poszczególnych jego aspektów – wartości współczynnika Tau-b Kendalla wyniosły od 0,575 do 0,824 w próbie ogólnej oraz od 0,467 do 0,804 w próbie oczyszczonej. Co istotne, analiza korelacji w odpowiedziach na pytania 9–11 wykazała, iż nie ma dużego związku między poziomem wiedzy o łowiectwie a opinią na jego temat. Największą korelację (Tau-b Kendalla równe 0,333) stwierdzono między opinią o łowiectwie ogółu ankietowanych a prawidłowymi odpowiedziami tej grupy na pytanie o dynamikę liczebności w Polsce populacji: lisa, dzika, sarny, jelenia i zająca. W pozostałych przypadkach wartość współczynnika Tau-b Kendalla była mniejsza od 0,25. Analizując ogół ankietowanych pod względem pytań dotyczących samych respondentów,



**Rys. 1.** Ogólna opinia o łowiectwie wśród ankietowanych  
**Fig. 1.** General opinion on hunting among respondents

stwierdzono najwyraźniejszą korelację między ogólną opinią o łowiectwie a deklarowaną znajomością myśliwych, płcią oraz stosunkiem do jedzenia mięsa. Gorszą opinię miały kobiety oraz osoby deklarujące słabą znajomość z myśliwymi lub jej brak i częściowe albo całkowite ograniczanie mięsa w diecie. Stwierdzono słabą korelację między odpowiedziami na pozostałe pytania a deklarowaną bliskością do przyrody (im mniejsze związanie z przyrodą, tym gorsza opinia o myśliwych), miejscem zamieszkania (gorsza opinia mieszkających w miastach) oraz preferencjami politycznymi (gorsza opinia deklarujących chęć głosowania na partie uznawane za bardziej lewicowe). W przypadku wieku i wykształcenia korelacja była znikoma (wartości współczynnika Tau-b Kendalla wyniosły  $-0,001$  oraz  $-0,02$ ). Dla próby oczyszczonej wykluczono z analizy pytania dotyczące deklarowanej znajomości i stosunku

do jedzenia mięsa samych respondentów, gdyż rzeczoną próbę wyróżniono na podstawie odpowiedzi na wspomniane pytania. W odniesieniu do pozostałych pytań zanotowano słabą lub bardzo słabą korelację – współczynnik V Kramera dla żadnego nie przekroczył wartości 0,2. Z kolei współczynnik Tau-b Kendalla wyniósł powyżej 0,1 jedynie dla pytań o wiek ( $-0,2$ , co oznacza gorszą opinię o łowiectwie osób w wieku starszym) oraz preferencje polityczne (0,22 świadczące o gorszej opinii osób o poglądach bardziej lewicowych).

W czasie konstruowania modelu regresji logistycznej (tab. 1) nie uwzględniono odpowiedzi na pytanie o znajomość myśliwych oraz stosunek do jedzenia mięsa, ponieważ na ich podstawie wyszczególniono próbę oczyszczoną. Model oparty na sześciu zmiennych zależnych charakteryzował się statystyką R-kwadrat Nagelkerkego na poziomie 0,373, więc

**Tabela 1.** Analiza regresji odpowiedzi ankietowanych  
**Table 1.** Regression analysis of respondents' answers

	B	Błąd standardowy Standard error	Wald	df	Istotność Signifi- cance	Exp(B)
1	2	3	4	5	6	7
Powiązanie z przyrodą – Ties with nature						
Tak, zawód przyrodniczy Yes, through job/profession			64,615	8	0,000	
Całkowity brak – None	-1,541	0,867	3,157	1	0,076	0,214
Raczej brak – Rather not	0,466	0,248	3,533	1	0,060	0,627
Tak, z innych przyczyn – Yes, other reasons	-1,079	0,227	22,535	1	0,000	0,340
Tak, wypoczynek/rekreacja Yes, leisure/recreation	0,774	0,177	19,113	1	0,000	0,461
Tak, pasja/hobby – Yes, passion or hobby	-1,011	0,181	31,030	1	0,000	0,364
Tak, gospodarstwo rolne – Yes, farm	-1,013	0,286	12,528	1	0,000	0,363
Tak, przyrodnik z zamiłowania – Yes, naturalist	-1,108	0,221	25,245	1	0,000	0,330
Tak, wykształcenie przyrodnicze Yes, educational background	0,150	0,181	0,688	1	0,407	0,861
Płeć – mężczyzna – Sex – man	1,334	0,112	141,445	1	0,000	3,795
Wiek – Age						
50 lat lub więcej – 50 years or more			29,254	4	0,000	
Do 18 lat – Up to 18 years	0,334	0,395	0,718	1	0,397	0,716

**Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.**

	1	2	3	4	5	6	7
19–24 lata – 19–24 years		0,015	0,226	0,004	1	0,947	0,985
25–35 lat – 25–35 years		0,175	0,213	0,673	1	0,412	0,839
36–49 lat – 36–49 years		0,853	0,224	14,487	1	0,000	0,426
<b>Miejsce zamieszkania – Place of residence</b>							
Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców City over 250 thous. inhabitants				67,554	3	0,000	
Wieś – Countryside		0,991	0,135	53,827	1	0,000	2,694
Miasto do 25 tys. mieszkańców Town up to 25 thous. inhabitants		0,764	0,170	20,115	1	0,000	2,147
Miasto 25–250 tys. mieszkańców Town with 25–250 thous. inhabitants		0,094	0,147	0,410	1	0,522	1,099
<b>Preferencje polityczne – Political preferences</b>							
Wolność				108,907	10	0,000	
Razem		–3,490	0,476	53,846	1	0,000	0,031
SLD		0,565	0,427	1,757	1	0,185	0,568
Nowoczesna		0,824	0,341	5,854	1	0,016	0,439
PO		0,014	0,305	0,002	1	0,965	1,014
Nie zamierzam głosować – I am not going to vote		0,359	0,302	1,414	1	0,234	0,698
Nie chcę podawać odpowiedzi na to pytanie I don't want to answer this question		0,195	0,286	0,467	1	0,494	0,823
Inne ugrupowanie – Other party		0,772	0,327	5,580	1	0,018	0,462
Kukiz '15		0,376	0,318	1,394	1	0,238	1,456
PiS		0,199	0,350	0,324	1	0,569	0,820
PSL		2,024	1,100	3,387	1	0,066	7,566
<b>Wykształcenie – Education</b>							
Wyższe, doktor – Higher, PhD				17,952	6	0,006	
Podstawowe – Elementary		0,164	0,838	0,038	1	0,845	0,849
Gimnazjalne – Junior high school		0,004	0,531	0,000	1	0,994	1,004
Zawodowe – Vocational		0,658	0,433	2,310	1	0,129	1,932
Średnie – Secondary		0,780	0,298	6,880	1	0,009	2,182
Wyższe, licencjat/inżynier – Higher, Bachelor's degree, Engineer's degree		1,030	0,295	12,217	1	0,000	2,801
Wyższe, magister – Higher, Master's degree		0,799	0,284	7,939	1	0,005	2,223
Stała – Constant		0,890	0,436	4,166	1	0,041	0,411

wyjaśniał 37,3% wariancji zmiennej zależnej. Poprawność przyporządkowania odpowiedzi ustaliła się na poziomie 73,9%. Wymienione wartości oznaczają, iż mimo nie najlepszej jakości modelu, ma on istotną wartość statystyczną.

Przeprowadzony test istotności dla wszystkich zmiennych wykazał, że mają one znaczenie statystyczne, chociaż warianty odpowiedzi wybierane najrzadziej przekraczały znacząco poziom istotności  $\alpha = 0,05$ . Kluczowe są wartości współczynnika  $\text{Exp}(B)$  informującego o tym, jak często osoby typujące daną odpowiedź deklarowały pozytywną opinię o łowiectwie w porównaniu z ankietowanymi wybierającymi ostatnią spośród zakodowanych odpowiedzi (którą przyjęto jako podstawę wyliczeń).

W deklarowanej bliskości do przyrody jako odpowiedź podstawową zakodowano deklarację pracy w zawodzie związanym z przyrodą. Współczynnik  $\text{Exp}(B)$  pozostałych odpowiedzi przyjął wartości mniejsze od jedności, co oznacza, iż właśnie osoby pracujące w zawodach przyrodniczych statystycznie najczęściej wyrażały pozytywną opinię o łowiectwie. Niemal równie często pozytywnie o łowiectwie wypowiadali się zdobywający lub mający wykształcenie przyrodnicze. Rzadko pozytywnie o łowiectwie wypowiadali się przyrodnicy z zamiłowania, osoby pracujące w gospodarstwie wiejskim, mające pasję czy hobby przyrodnicze oraz deklarujące całkowity brak przywiązania do przyrody (tab. 1).

W przypadku płci współczynnik  $\text{Exp}(B)$  dla wariantu odpowiedzi „mężczyzna” wyniósł 3,8, czyli mężczyźni niemal czterokrotnie częściej deklarowali pozytywną opinię o łowiectwie.

Uwzględniając kategorię wieku, najrzadziej pozytywną opinię o łowiectwie wyrażały osoby z segmentu wiekowego 36–49 lat ( $\text{Exp}(B)$  równy zaledwie 0,426 w odniesieniu do segmentu wiekowego powyżej 50 lat. Stosunkowo rzadko pozytywną opinię o łowiectwie wyrażały osoby poniżej 18 lat –  $\text{Exp}(B)$  równy 0,716. Dla tego pytania zanotowano duże wartości poziomu istotności sięgające nawet 0,947.

W pytaniu o miejsce zamieszkania jako podstawową zakodowano odpowiedź „miasto powyżej 250 tys. mieszkańców”. Wybierający ten wariant najrzadziej wyrażali pozytywną opinię o łowiectwie. Nieznacznie częściej pozytywnie wypowiadały się osoby ze średnich miast –  $\text{Exp}(B)$  wyniósł zaledwie 1,1. Z kolei

znacznie częściej stosunek pozytywny okazywały osoby z małych miast i wsi – współczynnik  $\text{Exp}(B)$  ponad 2.

Biorąc pod uwagę preferencje polityczne, pozytywną opinię o łowiectwie wyrażały częściej osoby popierające partie centroprawicowe w porównaniu ze zwolennikami partii uznawanych za prawicowe (wariant podstawowy). Znacznie rzadziej sprzyjały łowiectwu osoby popierające partie centrolewicowe i lewicowe oraz deklarujące brak chęci do głosowania. Ekstremalnie rzadko wypowiadali się pozytywnie o łowiectwie zwolennicy partii skrajnie lewicowych. Należy zwrócić uwagę, iż w przypadku tego pytania notowano wysokie poziomy istotności w zależności od wybranego wariantu.

W pytaniu o wykształcenie uznano jako wariant podstawowy deklarację ukończenia studiów doktorskich. Tacy respondenci wyrażali pozytywną opinię o łowiectwie stosunkowo rzadko. Podobne były wyniki osób deklarujących wykształcenie podstawowe i gimnazjalne (jednak przy wysokim poziomie istotności). Znacząco częściej opinię pozytywną wyrażali deklarujący inne wykształcenie.

W wypadku próby oczyszczonej uzyskano model o jakości zbliżonej do poprzedniego – wyjaśnił on 36,3% wariancji zmiennej zależnej, a poprawnie sklasyfikowano 75,8% odpowiedzi. Istotne okazały się wszystkie zmienne z wyjątkiem wykształcenia –  $\alpha$  aż 0,81. Znacznie częściej niż w próbie ogólnej pozytywną opinię o myśliwych deklarowały osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, deklarujące wypoczynek lub rekreację związane z przyrodą lub przywiązanie do przyrody z innych przyczyn. Ponownie znacznie rzadziej sprzyjały łowiectwu kobiety. W mniejszej próbie badanych pozytywną opinię o myśliwych zdecydowanie częściej deklarowały osoby w wieku powyżej 35 lat. Raz jeszcze zanotowano tendencję do polepszania się opinii o łowiectwie wraz ze zmniejszaniem się wielkości miejscowości zamieszkania ankietowanych. Uwzględniając preferencje polityczne, zanotowano zależność podobną jak dla próby ogólnej – osoby będące zwolennikami partii uznawanych za lewicowe zdecydowanie rzadziej wyrażały pozytywną opinię o łowiectwie w porównaniu z ich oponentami z drugiej strony sceny politycznej.

Po zestawieniu wariantów odpowiedzi o najmniejszym współczynniku  $\text{Exp}(B)$  można stwierdzić, że

najrzadziej pozytywną opinię o łowiectwie wyrażały następujące osoby: zupełnie niezwiązane z przyrodą, kobiety, w wieku 36–49 lat, mieszkające w dużym mieście, o poglądach skrajnie lewicowych i mające wykształcenie podstawowe. Z kolei wzięwszy pod uwagę warianty odpowiedzi, które wiązały się z drugimi w kolejności najgorszymi wartościami współczynnika  $Exp(B)$ , można stwierdzić, że o łowiectwie rzadko wypowiadały się pozytywnie osoby będące z zamiłowania przyrodnikami, również kobiety, w wieku poniżej 19 lat, mieszkające w miastach średniej wielkości, deklarujące chęć głosowania na partie centrolewicowe z wykształceniem wyższym III stopnia.

## DYSKUSJA I WNIOSKI

Podstawowe wnioski płynące z przeprowadzonych badań w pewnym stopniu są zbieżne z dotychczas opisanymi w publikacjach na temat wizerunku łowiectwa polskiego. Autorzy wskazywali już brak istotnej korelacji między wiedzą przyrodniczą badanych a ich opinią o łowiectwie (Wierzbicka i in., 2015). Zauważono również, iż ogólna opinia o gospodarce łowieckiej w Polsce jest negatywna w dużym stopniu, przy czym jest istotnie lepsza wśród znających myśliwych, którym nie jest obca ich aktywność. Powtarzają się konkluzje, iż gorszą opinię o łowiectwie mają kobiety oraz mieszkańcy dużych miast (Balik, 2015; Wierzbicka i Skorupski, 2017). Zaobserwowano również najwięcej zdeklarowanych przeciwników łowiectwa w grupie wiekowej 40–49 lat, przy czym zastosowano metodykę badania przyjmującą w pierwszym segmencie wiekowym osoby do 29 roku życia (Balik, 2015). Dodatkowo Wierzbicka i Skorupski (2017) zwracają uwagę, iż myśliwych postrzegają lepiej osoby, w których dzieci pojawia się dziczyzna. Pada również stwierdzenie, że w Polsce jest praktycznie nieznanym kulturowym aspektem łowiectwa (Balik, 2015). Zbierając najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonych badań, można stwierdzić:

- Wśród ankietowanych dominowała negatywna opinia o łowiectwie, ale nie była to przewaga przytaczająca.
- Zweryfikowano pozytywnie stwierdzenie o przewadze opinii skrajnych, lecz w głównej mierze wynikało to z dużego udziału w odpowiedziach zdecydowanie negatywnych wypowiedzi krytyków.

- Gorsze zdanie o prowadzonej w Polsce gospodarce łowieckiej mają osoby zamieszkujące średnie i duże miasta oraz znające myśliwych słabo lub w ogóle. Z kolei osoby będące, z racji znajomości myśliwych lub miejsca zamieszkania, blisko działań prowadzonych w ramach gospodarki łowieckiej, mają o niej opinię zdecydowanie lepszą.
- Deklarujący weganizm lub wegetarianizm wyrażają niemal wyłącznie złą opinię o myśliwych.
- Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni należą do przeciwników łowiectwa.
- Niemal równie często przeciwnikami łowiectwa są zarówno osoby młode, bez wysokiego poziomu wykształcenia, przypuszczalnie wciąż uczące się, deklarujące brak przywiązania do przyrody oraz skrajnie lewicowe poglądy, jak i osoby w średnim wieku, z wysokim poziomem wykształcenia, mocno związane z przyrodą oraz deklarujące centrolewicowe poglądy.

Przedstawione ostatnie rozróżnienie może być podstawą stwierdzenia, iż obie grupy osób mają nieco inne powody niesprzyjania łowiectwu. Młody wiek, niski poziom wykształcenia, brak kontaktów z przyrodą oraz skrajnie lewicowe poglądy osób z pierwszej grupy pozwalają sądzić, iż ich niechęć do łowiectwa wynika z przyczyn światopoglądowych oraz emocjonalnych, a także z nieznajomości przyczyn funkcjonowania gospodarki łowieckiej. Z kolei w drugiej grupie osób średni wiek, wysokie wykształcenie, przywiązanie do przyrody oraz brak radykalizowanych poglądów mogą tłumaczyć w określonym stopniu ich zorientowanie o rzeczywistym wpływie łowiectwa na otoczenie, więc ich sprzeciw wobec prowadzonej gospodarki łowieckiej wynika z konkretnych jej aspektów.

Mając na uwadze nie najlepszy odbiór społeczny łowiectwa w Polsce, należałoby wykonać odpowiednie działania mające na celu poprawę wizerunku myśliwych i ich działalności. Opierając się na publikacjach naukowych z państw, gdzie łowiectwo jest upowszechnione znacznie bardziej, a myśliwi stanowią większy odsetek ludności niż w Polsce, co wiąże się wprost z lepszym ich wizerunkiem w społeczeństwie, należałoby postulować znaczne spopularyzowanie łowiectwa między innymi poprzez opracowanie programów edukacyjnych skierowanych do osób niepowiązanych z łowiectwem (Frączek i in.,



2013), popularyzację dziczyzny czy zachęcanie większej liczby osób do wstępowania w szeregi myśliwych (Wierzbicka i Skorupski, 2017).

Przeprowadzone badania wskazują, aby oprócz działań ukierunkowanych na lepszy przekaz dotyczący działań prowadzonych przez polskich myśliwych, w celu poprawy wizerunku polskiego łowiectwa, wprowadzić również reformy dotyczące funkcjonowania samej gospodarki łowieckiej. Warto wspomnieć, iż w literaturze są już dostępne opracowania postulujące konieczność kompleksowych zmian w polskiej gospodarce łowieckiej (Bobek i in., 2015; Gwiazdowicz, 2012).

Jak wykazano, w grupie przeciwników łowiectwa znajdują się nie tylko osoby traktujące temat czysto emocjonalnie, lecz również osoby możliwie dobrze znające temat. Jak przedstawiono we wstępie, niektóre aspekty łowiectwa wiążą się z negatywnym wpływem na środowisko. Aby poprawa wizerunku łowiectwa następowała kompleksowo, niezbędne są współpraca z osobami formułującymi konkretne zarzuty oraz przeprowadzenie gruntownych reform w sferach najbardziej dyskusyjnych. Polepszenie wizerunku wśród tych osób, ze względu na określoną siłę ich oddziaływania na opinię publiczną, powinno w konsekwencji poprawić postrzeganie myśliwych przez ogół społeczeństwa. Wówczas pojawi się szansa postrzegania łowiectwa jako części kompleksowej ochrony przyrody, nie zaś oderwanej od rzeczywistości rozrywki określonej grupy społecznej.

## PIŚMIENNICTWO

- Balik, B. (2015). Społeczne postrzeganie łowiectwa w Polsce i w Europie. W: *Łowiectwo w zrównoważonej gospodarce leśnej*. Zimowa Szkoła Leśna przy Instytucie Badawczym Leśnictwa. VII Sesja. 17–19 marca 2015 r. Sękocin Stary.
- Balik, B., Moskalik, T., Sadowski, J., Zastocki, D. (2016). Wybrane aspekty ochrony lasu przed zwierzyną. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn. Rogow.*, 18, 46.
- Bobek, B., Gorczyca, S., Mikoś, J. (2015). Znaczenie dzikich zwierząt dla człowieka oraz rola myśliwych w życiu społeczeństwa i prowadzeniu zrównoważonej gospodarki łowieckiej. W: S. Gorczyca (red.), *Łowiectwo w Polsce w XXI wieku – realia i oczekiwania* (s. 71–77). Olsztyn: Wyd. Mantis.
- Bonczar, Z., Wiehle, D. (2007). Śmiertelność ptaków w warunkach stawów rybnych. *Notat. Ornitol.*, 48, 163–173.
- Borkowski, J., Kaczyński, P. (2015). Konsekwencje przyrodnicze, gospodarcze i społeczne wysokich stanów zwierzyny. W: *Łowiectwo w zrównoważonej gospodarce leśnej*, Zimowa Szkoła Leśna przy Instytucie Badawczym Leśnictwa. VII Sesja. 17–19 marca 2015 r. (s. 173–190). Sękocin Stary.
- Czyżowski, P., Drozd, L., Gruszecki, T. M., Tajchman, K. (2017). Rola gospodarki łowieckiej w kształtowaniu bioróżnorodności. *Wiad. Zootechn.*, 55, 5, 198–202.
- Drozdowski, S., Bolibok, L., Buraczyk, W., Wiśniowski, P. (2011). Wpływ terminu sadzenia i sposobu zabezpieczenia przed zwierzyną płową na wzrost upraw dębowych na gruntach porolnych. *Sylvan*, 155(9), 610–621.
- Dzięciołowski, R. (2009). Łowiectwo polskie w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej. *Sylvan*, 153(12), 836–846.
- Głowaciński, Z., Okarma, H., Pawłowski, J., Solarz, W. (2011). *Gatunki obce w faunie Polski. Cz. 2. Zagadnienia problemowe i syntezy*. Kraków: Inst. Ochr. Przyr. PAN.
- GUS (2017). *Leśnictwo*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny. Pobrano 19 maja 2018 roku z: [https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5510/1/13/1/lesnictwo\\_2017.pdf](https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5510/1/13/1/lesnictwo_2017.pdf)
- GUS (2018). *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny. Pobrano 19 maja 2018 roku z: [https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5468/6/23/1/ludnosc\\_stan\\_i\\_struktura\\_oraz\\_ruch\\_naturalny\\_31-12-2017.pdf](https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5468/6/23/1/ludnosc_stan_i_struktura_oraz_ruch_naturalny_31-12-2017.pdf)
- Gwiazdowicz, D. (2012). *Łowiectwo a ochrona przyrody*. W: D. Gwiazdowicz (red.), *Problemy współczesnego łowiectwa w Polsce* (s. 89–114). Poznań: Ofic. Wyd. G & P.
- Federation of Associations for Hunting and Conservation of the European Union (FACE) (2010). *Hunters in Europe*. Pobrano 18 lutego 2018 roku z: [http://www.face.eu/sites/default/files/attachments/data\\_hunters-region\\_sept\\_2010.pdf](http://www.face.eu/sites/default/files/attachments/data_hunters-region_sept_2010.pdf)
- Frączek, M., Hędrzak, M., Osmólska, A. (2013). Czy łowiectwo może być traktowane jako forma ochrony przyrody? *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przyr.-Leśn. Rogow.*, 15, 36, 3.
- Internetowy System Aktów Prawnych (1995). Dz.U. nr 147, poz. 713. Pobrano 18 maja 2018 roku z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19951470713>

- Jaczewski, Z. (1981). *Poroże jeleniowatych*. Warszawa: PWRiL.
- Jermaczek, A. (2010). Dlaczego bierna ochrona przyrody nie jest w modzie? *Przegl. Przynr.*, 21, 2, 3–9.
- Kaczmarek-Śliwińska, M. (2015). Public relations w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi organizacji. Warszawa: Difin.
- Kruczyński, Z., Glaas, A. (2015). Łowiectwo zielonym okiem. W: S. Gorczyca (red.), *Łowiectwo w Polsce w XXI wieku – realia i oczekiwania* (s. 31–68). Olsztyn: Wyd. Mantis.
- Łukowski, A., Krokowska-Paluszak, M., Opalińska, P., Błasiak, A., Wierzbicka, A., Skorupski, M., ..., Tomusiak, R. (2017). Telewizja głównym środkiem masowego przekazu informacji o łowiectwie i myśliwych – badania społeczne. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przynr.-Leśn. Rogow.*, 19, 50, 1.
- Mikoś, J. (2012). Gospodarka łowiecka w kontekście gospodarki leśnej w perspektywie 2030 roku (I). *Las a zwierzyzna. Las Pol.*, 21, 10–11.
- Mitrus, C., Zbyryt, A. (2015). Wpływ polowań na ptaki i sposoby ograniczania ich negatywnego oddziaływania. *Ornis Polonica*, 56, 309–327.
- Pyrzyńska, E. (2013). Dieta wegetariańska w świetle zasad prawidłowego odżywiania – postawy i zachowania wegetarian w Polsce. *Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. Krak. Towaroznawstwo*, 906, 27–36.
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (1995). *Dz.U.* nr 147, poz. 713.
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (1991). *Dz.U.* nr 101, poz. 444.
- Wielgosz, A. (2015). Status myśliwego w ocenie społecznej. W: S. Gorczyca (red.), *Łowiectwo w Polsce w XXI wieku – realia i oczekiwania* (s. 9–29). Olsztyn: Wyd. Mantis.
- Wierzbicka, A., Glura, J., Chmura, A. (2015). Czy wiedza ma znaczenie? Nastawienie społeczne do myśliwych w RDLP Szczecin. *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przynr.-Leśn. Rogow.*, 17, 43, 2.
- Wierzbicka, A., Skorupski, M. (2017). Co kształtuje podejście społeczeństw do łowiectwa? *Stud. Mater. Cent. Eduk. Przynr.-Leśn. Rogow.*, 19, 50, 1.
- Witczak, O. (2013). Nowe media w budowaniu marki i wizerunku przedsiębiorstwa. *Stud. Ekon. Uniw. Ekon. Katow.*, *Komunikacja marketingowa, współczesne wyzwania i kierunki rozwoju*, 140, 13, 80–97.
- Wyrwisz, J. (2015). Nowe media w kreowaniu wizerunku organizacji. *Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. Probl. Zarządz. Finan. Market.*, 41.
- Zbyryt, A., Bubnicki, J. W., Churski, M., Dehnhard, M., Kujiper, D. P. J., Schmidt, K. (2017). Do wild ungulates experience higher stress with humans than with large carnivores? *Behav. Ecol.*, 29, 1, 19–30.

## OPINION OF POLES ON HUNTING AND HUNTERS – SURVEY

### ABSTRACT

For the past few years hunting has become a topic of public debate in Poland, but the subject is often treated emotionally rather than objectively. The aim of the paper was to determine Polish people's opinion on hunting as well as factors determining their (especially negative) perception of hunting. The article presents the results of a survey conducted in April 2017. The data were collected through an internet questionnaire and 2,569 completed questionnaires were received. It was found that the distribution of views – general opinions concerning hunting – was bimodal (relatively good or highly negative). Then further analysis was conducted to determine the profile of people who considered hunting as definitely bad. Despite significantly varied characteristics of the opponents of hunting, in the majority cases they were women living in cities. Regression analysis showed that the profile of hunting opponents was in fact twofold: on one hand they were young, poorly educated, having nothing in common with nature, and declaring far left political position; on the other hand, there were middle-aged people with university education, with close ties to nature, and with centre-left political opinions.

**Keywords:** hunters, internet survey, image